

ARCHIVACE STAVEBNĚ HISTORICKÝCH PRŮZKUMŮ

PHDR. MARTIN EBEL

Velké povodně v Čechách, které přinesl srpen roku 2002, opět upozornily v řadě souvislostí na význam dokumentace památek. Naléhavě se ukazuje, že s jakoukoliv dokumentací památek nelze otálet. A hlavně – tato dokumentace musí být i po zpracování uložena na bezpečném místě, kde jsou maximálně snížena veškerá rizika, hlavně ztráta a zničení.

Do roku 1989 stavebně historické průzkumy až na nečetné výjimky takřka monopolně zpracovával Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů (SÚRPMO), respektive jeho jeden ateliér – stavebně historického průzkumu, vedený do roku 1985 Dr. Dobroslavem Líbalem, poté Dr. Janem Mukem. Od konce osmdesátých let však mnohdy ani nebyla z časových a finančních důvodů vypracována patřičná archivní paré, pracné plánové přílohy putovaly do archivu často jen ve skicách. Ateliér měl vlastní archiv se značně benevolentním režimem, kde výsledná situace nebyla zcela ideální – leccos se poztrácelo již v době jeho největšího rozmachu. Vznik centrálního archivu stavebně historických průzkumů byl v této době zcela nereálný. Jak vzpomínal Jan Muk, bývalý SÚPPPOP průzkumy nechtěl, s odkazem, že nemá potřebný úložný prostor.

Archiv ateliéru stavebně historického průzkumu spolu s celým archivem SÚRPMO převzal v roce 2000 Státní ústav památkové péče. Zatímco archiv stavebně historických průzkumů přečkal v hlavní budově Státního ústavu památkové péče povodně bez škod, katastrofa postihla kromě zaměření a projektů SÚRPMO i cenné skici, které mnohdy nahrazovaly nekompletní či chybějící exempláře průzkumů.

Změněná situace od začátku devadesátých let sice přinesla mnohé skeptické hlasy o konci stavebně historického průzkumu u nás, ve svých důsledcích však spíše jen zlikvidovala monopol SÚRPMO na zpracování stavebně historických průzkumů. Na druhé straně se od stejné doby postupně konstituovala specializovaná oddělení, zabývající se stavebně historickým průzkumem při některých památkových ústavech. Od roku 1991 se objevila novinka – průzkumy započaly být zpracovávány na základě živnostenských listů, což se projevilo především jako efektivní způsob zvláště u těch průzkumů, které musely být zpracovány co nejrychleji. Ve výsledku je dodnes zhruba polovina průzkumů vypracovávána patřičnými odděleními státních institucí, polovina jednotlivci pracujícími na základě živnostenského listu.

Podstatně větší šíře základny zpracovatelů stavebně historických průzkumů vedla k nové obavě, kterou praxe záhy potvrdila – s dokončením projektu a realizací stavby hrozila definitivní ztráta některých již zpracovaných průzkumů, a tím i veškerých informací o původní podobě mezitím přestavěné památky. Praxe zároveň ukazovala, že mnoho zpracovaných průzkumů chybí i v archivech příslušných regionálních památkových ústavů. Centrální archivace stavebně historických průzkumů se tak začala jevit jako prvořadý úkol.

Dokumentační aspekt však nebyl jediný. Oboru chyběla širší představa o prováděných průzkumech a o základních výsledcích z průzkumů, které z různých důvodů nebyly buď vhodné k publikování či nebyly publikovány z časových důvodů zpracovatele.

Řešení centrální archivace bylo hledáno napříč kruhy zpracovatelů přesně od roku 1992 – s pracovníky pracujícími na památkových ústavech a jiných institucích i jednotlivci, kteří

pracují na základě živnostenského listu. Poměrně dlouhá byla diskuse o ideální instituci, kde by byly průzkumy ukládány. Obecně byla preferována instituce zcela nezávislá na památkářských kruzích, neohrožená eventuálními reorganizacemi, dále instituce mající konstituovanou studovnu s celodenním zavedeným provozem. Za tuto instituci byl za všeobecné shody uznán Státní ústřední archiv se svým prvním oddělením, kde byly v rámci archivního průzkumu již dlouhodobé vazby spolupráce. Státní ústřední archiv zcela vyšel vstříc veškerým našim potřebám. Jeho klimatizované depozitáře zabraňují i rychlému stárnutí fotografií; uložené průzkumy nejsou bezprostředně ohroženy periodickými přírodními katastrofami.

Dlouho zůstávalo otevřenou otázkou financování archivu. S hledáním sponzora nebyly žádné zkušenosti, proto se jako nejrealnější ukazovalo financování z grantových prostředků. Do konce roku 1993 byl rámcově vypracován systém výkupu hotových víceparé průzkumů, který nebyl dodnes změněn. Pozornost byla věnována i opatřením zamezujícím netickému zneužití průzkumů. Roku 1995 autor podal první přihlášku na grant ministerstva kultury, kde však byl zamítnut s odůvodněním, že byly upřednostněny jiné kvalitnější návrhy. Na jaře byla dána obdobná grantová přihláška na tříletý grant na Grantovou agenturu ČR. Zde grant schválili, na základě široké pozitivní odezvy byl po prvním tříletém cyklu podán i druhý grant stejného zaměření. Letos již druhý tříletý cyklus dobíhá posledním rokem; počítá se s další snahou o jeho prodloužení.

Zájmem předkladatelů grantu byla maximální publicita shromážděných průzkumů, což poskytoval jednak tento časopis, jednak i internet (www.shp.cvut.cz). Navíc první setkání s prezentací nových přírůstků, organizovaná vždy na samém počátku roku, naznačila vlastně potřebu větší integrace našeho mezioboru.

Řešitelé samotného grantu nemohou posuzovat kvalitu všech odevzdávaných prací. Rámcovým vodítkem může být pouze posouzení celkového obsahu v konfrontaci s požadavky metodiky pro standardní stavebně historický průzkum. Navíc komplexní zhodnocení průzkumu se mnohdy pracností rovná vypracování souběžného průzkumu. Ze všech reakcí vyplývá, že obecně vítané by bylo provádění recenzí některých průzkumů na stránkách odborného tisku, a to jak těch, u kterých je podezření na nekvalitní zpracování, tak i těch, které naopak naznačují posun stavebně historického průzkumu dopředu. Všeobecně se však soudí, že v archivu jsou spíše průzkumy průměrné až nadprůměrné kvality.

Archiv stavebně historických průzkumů je zatím životně spojen s granty GA ČR a financemi z nich pocházejícími. V budoucnu sice nelze vyloučit, že v některých letech finanční prostředky z těchto grantových zdrojů nebudou k dispozici, neboť jejich získání závisí v konečné instanci vždy na úsudku příslušných nezávislých grantových komisí a objemu prostředků, které komise mohou rozdělit, ale přesto bude snaha o kontinuální pokračování růstu archivu.

Návštěvnost archivu stavebně historických průzkumů je přímo úměrná postupnému rozrůstání archivu, který čítá dnes téměř 700 položek – průzkumů jak v klasické „papírové“ podobě, tak i na CD nosičích. Pro jeho další rozšiřování budou vítány jakékoliv sponzorské dary, a to jak finanční, tak i ve formě konkrétních stavebně historických průzkumů. Tímto se zároveň obracím s prosbou a výzvou na všechny své kolegy - zpracovatele, projektanty i jiné osoby, u kterých je bezpochyby mnoho různých stavebně historických průzkumů z akcí dávno minulých či průzkumy, které nepotřebují denně, aby zvěžili předání těchto elaborátů do trvalé archivní úschovy i pro budoucí generace. Jejich dobrý čin a dar bude na průzkumu náležitě vyznačen a i v budoucnu budou mít privilegium neprezenční zápůjčky tohoto průzkumu.

Martin Ebel